

Difficulties Experienced by Teachers in the Distance Education During COVID-19 Pandemic

Elif Kavuk (M.A.-Teacher)
(ORCID: 0000-0003-0830-3543)
Ministry of National Education

Doç. Dr. Hasan Demirtaş
(ORCID: 0000-0002-4223-5786)
Inonu University

Abstract

The purpose of this research is to determine the difficulties of teachers experienced in distance education during the COVID-19 pandemic. Qualitative research method was used in the research. The study was conducted with the phenomenological design, one of the qualitative research methods. The study group of the research consists of 43 teachers. Data were collected using a semi-structured interview form. In the first part of the interview form, there were four questions to determine the demographic characteristics of the participants, and six questions to determine the difficulties experienced by teachers during the pandemic period in the second part. According to the findings obtained in the research; teachers stated that the main difficulties they faced were the insufficiency of students in terms of technological devices and the high number of internet connection problems for distance learning. In addition, inequality of opportunity, inadequacy of the EBA system, students' inability to actively participate in the course, technical problems, excessive involvement of parents in the process were other important problems. Various suggestions were made based on the results obtained from the research.

Keywords: COVID-19, Distance Education, Pandemic, EBA, Technological Devices, Ministry of Education

**E-International Journal
of Pedagogogy**

**Vol: 1, No: 1, 2021
pp. 55-73**

Article type:
Research article

Received: 05.03.2021
Accepted: 12.04.2021

Suggested Citation

Kavuk, E. & Demirtaş, H. (2021). COVID-19 Pandemisi Sürecinde Öğretmenlerin Uzaktan Eğitimde Yaşadığı Zorluklar. *E-International Journal of Pedagogogy (e-ijpa)*, 1(1), 55-73. Doi: <https://trdoi.org/10.27579808/e-ijpa.20>

Extended Abstract

Problem: Many measures have been taken in the fight against COVID-19 in Turkey. At the beginning of these precautions to protect human health; there are restrictions on curfews, travel restrictions, quarantine processes and limitations of educational activities in schools. Just as the nutritional and health needs must be met for the continuity of human life, education and training services must continue in order to ensure social progress (Yılmaz, 2020). The education in Turkey, in the pandemic period, has been continued largely through distance education via internet and television.

Distance learning is a method that provides learners the opportunity of education by using audio/visual and electronic materials when face-to-face education cannot be provided in formal education institutions due to illness, geographical distance, family groups, age, time and financial difficulties (Demiray, 1999, p.85). Distance education has aims such as creating a new educational environment, integrating work and teaching, providing lifelong learning, and integrating information technologies into the education and training process (Cavanaugh, 2001; p.75). It is stated that not being able to access the internet is a very common problem in distance education (Serçemeli & Kurnaz, 2020). The decrease in face-to-face communication and interaction is listed among the limitations of distance education (Altun Ekiz, 2020; Karakuş et al, 2020).

In this context, the purposes of this study are to determine the opinions of teachers on distance education carried out in Turkey in the pandemic, to identify the difficulties experienced by the teachers in this process, to assess the impact of distance education to teaching profession and to make recommendations to improve the effectiveness of distance education. Thus, it is thought that the findings obtained in the study can be a guide to teachers on how to overcome these difficulties and evaluating distance education from a teacher's perspective can be useful in providing effective implementation of distance education activities that can be applied in the future.

Method: The study was conducted with the phenomenological design, one of the qualitative research methods. The study group of the research consists of 43 teachers. Data were collected using a semi-structured interview form. In the first part of the interview form, there were four questions to determine the demographic characteristics of the participants, and six questions to determine the difficulties experienced by teachers during the pandemic period in the second part.

Findings: According to the findings obtained in the research; teachers stated that the main difficulties that they have faced in distance learning were the insufficiency of students' technological devices and the high number of internet connection problems. In addition, inequality of opportunity, inadequacy of the EBA system, students' inability to actively participate in online courses, technical problems, excessive involvement of parents in the process were other important problems.

Another finding of the research is about the effects of distance education on teaching profession. According to the teachers' opinions, distance education in the pandemic has affected teaching profession both positively and negatively. According to the findings, distance education has improved teachers' technological literacy and emphasized the importance of communication in teaching processes. However, it created prejudices against teaching profession, involved the parents in the teaching activities too much, caused some health issues both in teachers and students, decreased the teacher-student communication and limited the job satisfaction of teachers.

Suggestions: *In distance education process, in order to increase the quality of education and to eliminate the problems experienced by teachers;*

- *Internet infrastructure can be improved and internet services can be provided to all teachers and students through the Ministry of National Education.*
- *It can be ensured that the platforms used for distance education are designed in a way to carry the current student demand and with a focus on usability.*
- *In order to ensure equal opportunity, students can be provided with required technological devices that they can use effectively in the distance education process.*
- *In order to increase the effectiveness of students in the distance education process, students can be informed about the functioning of distance education.*
- *In-service training can be provided to teachers that will enable them to make the evaluation process in distance education more effective.*
- *In-service trainings can be provided for teachers to use up-to-date technologies and online education environments more effectively.*

COVID-19 Pandemisi Sürecinde Öğretmenlerin Uzaktan Eğitimde Yaşadığı Zorluklar

Elif Kavuk (Y.L.-Öğretmen)
(ORCID: 0000-0003-0830-3543)
Milli Eğitim Bakanlığı

Doç. Dr. Hasan Demirtaş
(ORCID: 0000-0002-4223-5786)
İnönü Üniversitesi

Özet

Bu araştırmanın amacı; öğretmenlerin, COVID-19 pandemisine ilişkin bilgilerini, pandemi sürecinde uzaktan eğitimde yaşadıkları zorlukları belirlemek ve pandeminin öğretmenlik mesleğine etkilerini değerlendirmektir. Çalışma, nitel araştırma yöntemlerinden olgubilim deseni ile yürütülmüştür. Araştırmanın çalışma grubunu 43 öğretmen oluşturmaktadır. Veriler yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılarak toplanmıştır. Görüşme formunun birinci bölümünde katılımcıların demografik özelliklerini belirlemeye yönelik dört soru, ikinci bölümünde ise pandemi döneminde öğretmenlerin yaşadığı zorlukları belirlemeye yönelik altı soru yer almıştır. Araştırmada elde edilen bulgulara göre; öğretmenler, yaşadıkları zorlukların başında öğrencilerin teknolojik aletler bakımından büyük oranda yetersizlikleri olduğunu ve uzaktan öğrenme için internet bağlantısı sorunlarının fazlalığını ifade etmişlerdir. Ayrıca fırsat eşitsizliği, EBA sisteminin yetersizliği, öğrencilerin derse aktif katılmamaları, teknik aksaklıklar, velilerin sürece fazlasıyla dâhil olmaları öğretmenlerin yaşadığı diğer önemli sorunları oluşturmuştur. Araştırmadan elde edilen sonuçlara dayalı olarak çeşitli önerilerde bulunulmuştur

Anahtar Kelimeler: Covid-19, Uzaktan Eğitim, Pandemi, EBA, Teknolojik Aletler, Milli Eğitim Bakanlığı

E-Uluslararası
Pedandragoji Dergisi

Cilt: 1, Sayı: 1, 2021
ss. 55-73

Makale türü:
Araştırma makalesi

58

Gönderim: 05.03.2021
Kabul: 12.04.2021

Önerilen Atıf

Kavuk, E. & Demirtaş, H.(2021). COVID-19 Pandemisi Sürecinde Öğretmenlerin Uzaktan Öğretimde Yaşadığı Zorluklar. *E-Uluslararası Pedandragoji Dergisi (e-upad)*, 1(1), 55-73. Doi: <https://trdoi.org/10.27579808/e-ijpa.20>

GİRİŞ

COVID-19 (yeni koronavirüs hastalığı), ilk olarak Çin'in Hubei Eyaleti, Vuhan Kenti'nde aralık ayında ortaya çıkmıştır. Virüs, solunum yolunu etkileyen ateş, öksürük ve nefes darlığı belirtileri gösteren bir grup hastada yapılan araştırmalar sonucu 13 Ocak 2020'de tanımlanmıştır. Türkiye'de ise ilk COVID-19 vakası 11 Mart 2020 tarihinde görülmüştür (Sağlık Bakanlığı, 2020). Dünya Sağlık Örgütü (WHO) vaka sayılarının hızlı artışı ve ülkelerin salgınla mücadelelerini göz önüne alarak bu salgın hastalığı pandemi olarak tüm dünyaya ilan etmiştir (WHO, 2020). Pandemi, kıtalar arasında çabuk yayılan salgın hastalık olarak tanımlanabilen bir terimdir (Til, 2020). Çok hızlı bulaşabilen bu virüs ile mücadele etmek ve bulaşıcılığı önlemek için temizlik kuralları, maske kullanımı ve sosyal izolasyon gibi insanların birbiri ile temasını en aza indirecek uygulamalar oldukça önem kazanmıştır. Toplu yaşam alanlarındaki insan yoğunluğu, buna bağlı olarak yakın temas, yüksek hareketlilik ve toplu taşıma araçlarının kullanımı virüsün hızla yayılmasına neden olan unsurlardandır (Deniz ve Evcir Kiraz, 2020).

Türkiye'de COVID-19 ile mücadele kapsamında pek çok önlem alınmıştır. İnsan sağlığını korumak amaçlı yapılan bu uygulamaların başında; sokağa çıkma yasakları, seyahat kısıtlamaları, karantina süreçleri ve okullardaki eğitim öğretim faaliyetleri ile ilgili kısıtlamalar gelmektedir. Nasıl ki insan yaşamın devamlılığı için beslenme ve sağlık ihtiyaçlarının karşılanması gerekiyorsa, toplumsal ilerlemenin sağlanabilmesi için de eğitim ve öğretim hizmetinin devam etmesi gerekmektedir (Yılmaz, 2020).

Yaşanan bu süreçte eğitim öğretim uygulamaları açısından farklı ülkelerde benzer tedbirler alınmıştır (Yaman, 2021). Öncelikle 16 Mart 2020 tarihinde Türkiye'de okullar geçici bir süreyle kapatılmış, ardından tüm ülkede uzaktan eğitime geçilmiştir (MEB, 2020). Milli Eğitim Bakanlığı haftalık ders programlarında değişiklikler yaparak, Eğitim Bilişim Ağı (EBA) ile internet üzerinden ve TRT ile televizyondan telafi eğitimi başlatacağını duyurmuştur (MEB, 2020). Türkiye'de 20 milyonu aşkın öğrenci ve bir milyondan fazla öğretmen uzaktan eğitime geçiş yapmıştır. Bu süreçte yeteri kadar hâkim olamadığımız uzaktan eğitim ile eğitimin devamlılığı sağlanmaya çalışılmıştır (Karip, 2020). MEB tarafından, EBA'ya erişmek isteyen öğrenciler için sınırlı düzeyde de olsa ücretsiz internet hizmeti sağlanmıştır (Emin, 2020). Uzaktan eğitim yüz yüze eğitime göre daha esnek, öğrenci açısından sorumluluğu yüksek, klasik sınıf yönetiminde uygulanan disiplin anlayışından daha farklı bir ortamın benimsenmesini zorunlu kılan bir süreçtir (Yılmazsoy ve Kahraman, 2019). Uzaktan eğitim uygulamasının avantajı mekan ve zaman açısından esnek olmasıdır (Bozkurt, 2017; Solak, Ütebay ve Yalçın 2020).

Uzaktan eğitimde, öğretmen ve öğrenciler fiziksel olarak aynı yerde olmasalar da teknolojik imkânlar sayesinde bağlantı kurarlar ve eğitim öğretim faaliyetlerine devam ederler. Toprakçı (2017) 'ya göre uzaktan öğretim, kablolu, kablosuz ve posta ile haberleşmeyi sağlayan kanallar üzerinden; telefon, radyo, mektup, televizyon, internet, intranet, video, bilgisayar, vb. araçlarla sunulan; öğrenci ile öğretmenin fiziksel olarak birbirlerinden ayrı olarak eş zamanlı ve eş zamansız bir araya gelip öğrenme ve öğretmeyi kısmen ya da tamamen gerçekleştirdikleri öğretim faaliyetlerinin bütünüdür. Yani aslında eğitimin bir metodudur.

Uzaktan eğitim; hastalık, coğrafi uzaklık, ailevi durumlar, yaş, zaman ve maddi sıkıntılar gibi nedenlerle örgün öğretim kurumlarında yüzyüze eğitim öğretim yapılamadığı zamanlarda öğrenenlere görsel/işitsel ve elektronik materyaller kullanarak eğitim öğretim imkânı sunan bir yöntemdir (Demiray, 1999, s. 85). Uzaktan eğitimin yeni eğitim ortamı yaratmak, iş ile öğretimi bütünleştirmek, hayat boyu öğrenmeyi sağlamak, eğitim öğretim sürecine bilişim teknolojilerini bütünleştirmek gibi amaçları vardır (Cavanaugh, 2001; s.75). Uzaktan eğitimde, internet erişiminin çok sık karşılaşılan bir problem olduğu ifade edilmektedir (Serçemeli ve

Kurnaz, 2020). Yüz yüze iletişim ve etkileşimin azalması uzaktan eğitimin kısıtlılıkları arasında sıralanmaktadır (Altun Ekiz, 2020; Karakuş vd, 2020). Bununla birlikte, süreçte kullanılan teknolojilere erişim sıkıntısı, teknoloji ve internet altyapısının eksikliği, paydaşların sürece ilişkin tutum ve motivasyonlarının düşüklüğü gibi sebepler, uzaktan eğitim sürecinin niteliğini olumsuz yönde etkileyebilmektedir. Yaşanabilecek bu olası problemler, konuya ilişkin alanyazındaki çalışmalara da yansımıştır (Batdal Karaduman, Akşak Ertaş ve Duran Baytar, 2021). Pandemi döneminde Türkiye’de eğitim alanındaki çalışmalarda en sıklıkla çalışılan konu, eğitim ve öğretim sorunları konusudur (Çifçi ve Ersoy, 2021). Özkul ve Aydın (2012) tarafından yapılan çalışmada, araştırmaya katılan öğrencilerin üçte birinin uzaktan eğitime ilişkin yeterli bilgiye sahip olmadığı; Barış (2015) tarafından yapılan çalışmada ise, öğrencilerin uzaktan eğitime ilişkin tutumlarının olumsuz yönde olduğu tespit edilmiştir. Başaran, Doğan, Karaoğlu ve Şahin (2020) ise, etkileşimin kısıtlı olması, öğrencilerin derse aktif katılamaması, uzaktan eğitimin bireysel farklılıklara uygun olmaması ve yaşanan teknik aksaklıklar sebebiyle derse girişte sorunlar yaşanmasının uzaktan eğitimin getirdiği olumsuzluklardan olduğunu tespit etmiştir. Hazırlıksız olduğumuz uzaktan eğitim sürecinde, öğretmenler, öğrenciler ve veliler çok çeşitli alanlarda sorunlar yaşamışlardır. En çok da uzaktan eğitim araçlarına erişim ve araçların kullanımı konusunda öğrenciler ve öğretmenler çok çaba sarfetmişlerdir. Çünkü uzaktan öğretimde her ikisinin de rollerinde değişiklikler olmuştur (Toprakçı ve Ersoy, 2008). Bu kapsamda, eğitim öğretim görevlerini uzaktan eğitim yolu ile devam ettiren öğretmenlerin, süreç boyunca yaşadığı problemlerin detaylı şekilde belirlenmesi, eğitim öğretim faaliyetlerini iyileştirilmesi açısından oldukça önemlidir (Çakin ve Külekçi Akyavuz, 2020).

Öğretmenlerin pandemi sonrasında oluşan bu yeni süreçte daha çok görev üstlendikleri, sorumluluk yükledikleri görülmektedir (Demir ve Özdaş, 2020). Sürecin en önemli parçası olan öğretmenlerin uzaktan eğitime ilişkin görüşlerini ortaya koyması, uzaktan eğitim kapsamında yürütülen çalışmaların niteliğine önemli katkılar sağlayacağı düşünülmektedir. Bu çalışma yapılırken uzaktan eğitimin devam ediyor olması yapılan uygulamaların değerlendirilmesi ve iyileştirmelerin oluşması için önem oluşturmaktadır.

Bu bağlamda bu araştırmanın amacı, öğretmenlerin pandemiye ilişkin bilgilerini ve Türkiye’de pandemi nedeniyle yürütülen uzaktan eğitime yönelik görüşlerini belirlemek, öğretmenlerin bu süreçte yaşadıkları zorlukları tespit etmek, uzaktan eğitimin öğretmenlik mesleğine etkilerini değerlendirmek ve uzaktan eğitimde etkililiği arttırmak için önerilerde bulunmaktır. Böylece çalışmada elde edilen bulguların, öğretmenlere bu zorlukları nasıl aşabileceklerine dair yol gösterici nitelikte olabileceği, uzaktan eğitimi öğretmen bakışıyla değerlendirmenin, ilerleyen dönemlerde uygulanabilecek uzaktan eğitim faaliyetlerinin daha etkili ve verimli yürütülmesini sağlayabileceği düşünülmektedir. Bu amaçla “Öğretmenlerin; pandemi kavramına ilişkin ön bilgileri, pandemi sürecinde; yaşadığı sorunlar, uzaktan eğitimde teknoloji kullanımı, öğrenciler ve kullanılan yöntemlere ilişkin sorunlar ve son olarak bütün bu sürecin öğretmenlik mesleğine etkileri nelerdir?” sorularına yanıt aranmıştır:

YÖNTEM

Araştırma Modeli

Bu araştırma COVID-19 pandemisi sürecinde uzaktan eğitimde öğretmenlerin yaşadığı zorlukları belirlemeyi amaçlayan nitel bir çalışmadır. Araştırmada olgubilim (fenomenoloji) deseni kullanılmıştır. Olgubilim yaşanmış tecrübeleri anlamaya odaklanan bir yöntemdir (Jasper, 1994). Bu çalışmada olgubilim deseninin seçilmesinin amacı, pandemi döneminde uzaktan eğitime geçilmesiyle, mesleki olarak süreçten doğrudan etkilenen öğretmenlerin süreçte yaşadığı zorlukları belirlemektir.

Çalışma Grubu

Araştırmanın çalışma grubunu pandemi döneminde uzaktan eğitim yoluyla eğitim öğretim hizmeti vermiş toplam 43 öğretmen oluşturmaktadır. Araştırmanın çalışma grubunun belirlenmesinde zaman ve kaynakları verimli kullanmak amacıyla kolay ulaşılabilir örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Çalışma grubuna ait demografik bilgiler Tablo 1' de sunulmuştur.

Veri Toplama Araçları ve Verilerin Toplanması

Nitel araştırmalarda en çok kullanılan veri toplama aracı görüşmedir (Yıldırım & Şimşek, 2013). Olgubilim deseni ile yürütülen bu çalışmada araştırmacılar tarafından geliştirilen yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır. Görüşme formunda yer alan sorularının oluşturulması sürecinde, öncelikle alanyazında uzaktan eğitim sürecinde yaşanan problemleri inceleyen çalışmalar incelenmiştir. Görüşme formunda yer alacak sorular ile ilgili olarak eğitim yönetimi alanında görev yapan iki öğretim üyesinden uzman görüşü alınmıştır. Daha sonra görüşme formunda yer alan soruların anlaşılabilirliği için iki öğretmenle ön görüşme yapılmış ve sorulara son şekli verilmiştir. Görüşme formunda katılımcılara 4'ü demografik özelliklere ilişkin olmak üzere toplam 10 soru sorulmuştur. Görüşme formu öğretmenlere mail ile gönderilmiş, yanıtlar yazılı olarak mail yoluyla toplanmıştır.

Verilerin Analizi

Verilerin analizi sürecinde, öncelikle yazılı olarak toplanan verilerin, biçimsel ve imla açısından kontrolleri yapılmış, verilerin incelenmesini kolaylaştırmak amacıyla, anlamı ve bağlamı değiştirmeyecek şekilde yapılan yazım yanlışları düzeltilmiştir. Ardından toplanan veriler, içerik analizi yöntemi ile çözümlenmiştir. İçerik analizi; katılımcıların verdiği yanıtların benzerlerini, belirli kategorilerde bir araya getirerek okuyan kişinin anlayabileceği bir şekilde yorumlamaktır (Yıldırım ve Şimşek, 2005). İçerik analizi, belirli kurallara bağlı kalınarak kodlamalar yapılması ve bir metnin bazı kelimelerini daha küçük içerik kategorileri ile açıkladığı sistematik, yenilenebilir teknik olarak betimlenmektedir (Büyüköztürk, Kılıç, Çakmak, Akgün, Karadeniz ve Demirel, 2008). Çalışmada içerik analizi yöntemi ile veriler öncelikle içerdiği anlama göre kodlanmış, ardından kodlar kategorilere ayrılmıştır. Daha sonra oluşturulan kodlar ve kategoriler, öğretmenlerden alınan yanıtların sıklığını gösteren frekans (f) değerleri ile tablolandırılmış ve doğrudan alıntılardan faydalanılarak sunulmuştur.

Geçerlik ve Güvenirlik

Araştırmada kullanılan veri toplama aracının oluşturulması sürecinde ilgili alanyazın incelenmiş ve uzman görüşüne başvurulmuştur. Böylece görüşme sorularının kapsam geçerliği sağlanmıştır. Veri toplama sürecinde toplanan verilerin gizliliğinin sağlanacağı ve herhangi bir kişi veya kurum ile paylaşılmayacağı katılımcılara beyan edilmiştir. Böylece katılımcıların samimi görüşlerine ulaşmak ve güvenilir veriler toplamak amaçlanmıştır. Veri analizinin ardından oluşturulan kodlar ve kategoriler eğitim yönetimi alanından bir öğretim üyesi tarafından kontrol edilmiş ve doğrulanmıştır. Ayrıca araştırmanın bulgularının sunumunda, kodlar ve temalara ek olarak katılımcıların görüşlerinin yer aldığı bölümler doğrudan alıntılar yoluyla paylaşılmıştır. Böylece verilerin analizi ve yorumlanması sürecinin, araştırmacının etkisinin arındırılması amaçlanmıştır. Nitel araştırmalarda, uzman ve araştırmacı değerlendirmeleri arasındaki uyumun %90 ve üzeri olması arzu edilen düzeyde bir güvenilirlik olduğu belirtilmektedir (Saban, 2008). Araştırmanın güvenilirliği; Miles ve Huberman'ın (1994) formülü; $[Güvenirlik = \frac{Görüş\ Birliği}{(Görüş\ birliği + Görüş\ ayrılığı)} * 100]$ kullanılarak hesaplanmıştır. Araştırmada uzman ve araştırmacılar tarafından yapılan kodlamalar için güvenilirlik %93 olarak hesaplanmıştır. Araştırmanın son aşamasında, elde edilen verilerin frekansları (f) hesaplanmıştır. Araştırma verilerinin toplandığı her bir katılımcı Tablo 1'de kimliklerinin gizliliklerini sağlayacak şekilde mümkün olduğunca detaylı olarak tanıtılmıştır. Bu şekilde araştırmanın dış geçerliğinin artırılması amaçlanmıştır.

Tablo 1. Araştırmanın Katılımcıları

Katılımcı	Cinsiyet	Yaş	Branş	Kıdem
Ö1	Kadın	34	Okul öncesi Öğrt.	1-10 yıl arası
Ö2	Kadın	30	Din K.A.B.Öğrt.	1-10 yıl arası
Ö3	Erkek	31	Sınıf Öğrt.	1-10 yıl arası
Ö4	Kadın	46	Sınıf Öğrt.	20 yıl ve üzeri
Ö5	Kadın	37	Sınıf Öğrt.	11-20 yıl arası
Ö6	Erkek	37	Müzik Öğrt.	11-20 yıl arası
Ö7	Kadın	41	Sınıf Öğrt.	11-20 yıl arası
Ö8	Kadın	3	İngilizce Öğrt.	1-10 yıl arası
Ö9	Kadın	39	Sınıf Öğrt.	11-20 yıl arası
Ö10	Kadın	39	Sınıf Öğrt.	11-20 yıl arası
Ö11	Erkek	29	Pdr Öğrt.	1-10 yıl arası
Ö12	Erkek	38	Sınıf Öğrt.	11-20 yıl arası
Ö13	Kadın	36	İngilizce Öğrt.	11-20 yıl arası
Ö14	Kadın	34	Sınıf Öğrt.	11-20 yıl arası
Ö15	Erkek	44	İngilizce Öğrt.	11-20 yıl arası
Ö16	Kadın	43	Okul öncesi Öğrt.	11-20 yıl arası
Ö17	Kadın	48	Sınıf Öğrt.	20 yıl ve üzeri
Ö18	Kadın	40	Sınıf Öğrt.	11-20 yıl arası
Ö19	Kadın	49	Elektrik Öğrt.	20 yıl ve üzeri
Ö20	Erkek	45	Sınıf Öğrt.	11-20 yıl arası
Ö21	Erkek	46	Sınıf Öğrt.	20 yıl ve üzeri
Ö22	Erkek	51	Sınıf Öğrt.	20 yıl ve üzeri
Ö23	Kadın	55	Sınıf Öğrt.	20 yıl ve üzeri
Ö24	Kadın	40	Sınıf Öğrt.	11-20 yıl arası
Ö25	Kadın	53	Sınıf Öğrt.	20 yıl ve üzeri
Ö26	Kadın	56	Sınıf Öğrt.	20 yıl ve üzeri
Ö27	Kadın	37	Sınıf Öğrt.	11-20 yıl arası
Ö28	Kadın	46	Okul öncesi Öğrt.	11-20 yıl arası
Ö29	Kadın	35	Sınıf Öğrt.	11-20 yıl arası
Ö30	Kadın	50	Sınıf Öğrt.	20 yıl ve üzeri
Ö31	Erkek	34	Sınıf Öğrt.	1-10 yıl arası
Ö32	Kadın	37	Sınıf Öğrt.	11-20 yıl arası
Ö33	Kadın	36	Türkçe Öğrt.	11-20 yıl arası
Ö34	Erkek	50	Sınıf Öğrt.	20 yıl ve üzeri
Ö35	Kadın	46	Özel Eğitim Öğrt.	20 yıl ve üzeri
Ö36	Erkek	45	Sınıf Öğrt.	11-20 yıl arası
Ö37	Erkek	37	Sınıf Öğrt.	11-20 yıl arası
Ö38	Erkek	36	Sınıf Öğrt.	11-20 yıl arası
Ö39	Kadın	50	Sınıf Öğrt.	20 yıl ve üzeri
Ö40	Erkek	29	İngilizce Öğrt.	1-10 yıl arası
Ö41	Kadın	45	Sınıf Öğrt.	20 yıl ve üzeri
Ö42	Kadın	35	Sınıf Öğrt.	11-20 yıl arası
Ö43	Erkek	40	Din K. ve A.B. Öğrt.	11-20 yıl arası

BULGULAR

Bu bölümde araştırmanın bulguları, araştırmanın alt problemlerindeki sırayla sunulmuştur.

1. Öğretmenlerin Pandemi Kavramına İlişkin Sahip Olduğu Ön Bilgilere Yönelik Bulgular

Öğretmenlerin, pandemi kavramına ilişkin sahip oldukları ön bilgilere yönelik ulaşılan bulgular Tablo 2'de sunulmuştur.

Tablo 2. Öğretmenlerin Pandemi Kavramına İlişkin Sahip Oldukları Ön Bilgiler

Kodlar	f
Maske, mesafe ve temizlik kurallarına uyulduğunda korunulabilmesi	16
Dünya ölçeğinde büyük bir salgın hastalık	13
Öldürücü ve bulaşıcı bir virüs salgını	12
Grip gibi solunum yolunu etkileyen bir hastalık	6
Medyadan takip ettiklerim kadarını biliyorum.	4
Endişe verici ve hayatı zorlaştıran bir salgın	4
Çin'den yayılan aşısı ve tedavisi olmayan bir virüs salgını	3
Ön bilgiye sahip değilim.	2
Sürekli mutasyona uğrayan bir virüs ile mücadele	1

Tablo 2'ye göre, öğretmenlerin pandemi hakkında sahip olduğu ön bilgilerin başında; maske, mesafe ve temizlik kurallarına uyulması ile hastalığa yakalanmaktan korunmanın mümkün olacağına geldiği görülmektedir. Bu düşünceye ilişkin öğretmen görüşlerinden bazıları şöyledir:

"Maske mesafe ve temizlik kurallarına uyulmadığında virüs hatayı affetmiyor. Virüs vücudumuza girdikten sonra en iyi ihtimalle hayatı zorlaştırıyor. Fakat ecel terleri dökmek yerine, önlemlere uymak ve bağışıklığı güçlü tutmak en iyi çözümdür." (Ö2)

"Pandemi sürecinde insanların mevcut virüse karşı maske, mesafe ve temizliğe dikkat ederek korunmaya çalışması, aynı zamanda bu süreçte aynı tedbirlerle günlük hayattaki işlerini devam ettirmesi gerekiyor." (Ö8)

Araştırmaya katılan öğretmenlerin büyük çoğunluğunun pandemi kavramına ilişkin görüşlerinin COVID-19 pandemisi ile ilgili olduğu görülmektedir. Bu kapsamda pandemi kavramına ilişkin öğretmenlerin ön bilgilerinin sınırlı düzeyde olduğu ve öğretmenlerin bu kavramla son dönemde tanıştığı yorumu yapılabilir. Bir diğer görüş, pandeminin dünya ölçeğinde büyük bir salgın olduğudur. Bu görüşe ortak yanıt veren 13 kişi bulunmaktadır. Buna ilişkin bazı öğretmen görüşler şu şekilde sıralanabilir:

"Büyük bir salgın ve maalesef hızla yayılıyor. Her geçen gün çevremizde daha fazla insanın hasta olduğunu duyuyorum. Artık çok endişeliyim." (Ö5)

"Dünya ölçeğinde bir salgın." (Ö24)

"Covid-19 salgınının ülkeler arasında hızla yayılması ile birden fazla ülkeyi etkisi altına alması durumuna pandemi denilen kavramı öğrendik." (Ö6)

Buna ek olarak pandeminin öldürücü ve bulaşıcı bir virüs salgını olduğu görüşüne ait 12 ortak yanıt vardır. Buna ilişkin bazı öğretmen görüşleri şu şekilde sıralanabilir:

"Öldürücü ve solunum yolunu etkileyen bir virüsdür. Şu an tüm dünyayı etkisi altına almıştır. Yaklaşık olarak bulaştığı kişilerin %17'ye yakınında ölümle sonuçlanmıştır. Maske, mesafe ve temizlik kurallarına uyulduğu zaman virüsten korunmak mümkündür." (Ö1)

"Yakın temasla bulaşma riski yüksek olan öldürücü ve bulaşıcı solunum yolunu fazla tehdit eden temizlik ön şartı yüksek bir hastalık." (Ö17)

Ayrıca bazı öğretmenler pandemi kavramına ilişkin yeterli bilgiye sahip olmadıklarını, bildiklerinin medyadan takip ettikleri ile sınırlı olduğunu ifade etmiştir.

2. Öğretmenlerin COVID-19 Pandemisi Sürecinde Yaşadığı Sorunlara İlişkin Bulgular

Öğretmenlerin COVID-19 pandemisi döneminde yaşadığı sorunlar ve bu sorunlara ilişkin oluşturulan temalar Tablo 3’de sunulmuştur.

Tablo 3. Öğretmenlerin COVID-19 Pandemisi Sürecinde Yaşadıkları Sorunlara İlişkin Bulgular

Kategoriler	Kodlar	f
Uzaktan Öğretim	Uzaktan eğitimin zorluğu	17
Süreci ile İlgili Sorunlar	Öğrenci ve veli ile yaşanan iletişim sorunları	8
	Canlı ders sırasında öğrenci kaynaklı sorunlar	5
Teknoloji Kullanımı ve Erişimi ile İlgili Sorunlar	Öğrenci ve velilerin teknolojik araçları kullanamaması kaynaklı sorunlar	14
	Öğrencilerin evlerinde internet olmaması	6
	Uzaktan eğitimde yaşanan bağlantı sorunları	5
	Ekran bağımlılığı	1
Sağlık Endişesi Kaynaklı Sorunlar	Hijyen, maske ve mesafe kurallarına uyulmaması nedeniyle salgının artması	12
	Aşırı stres ve endişe sonucunda oluşan psikolojik sorunlar	11
	Maske ile yaşamanın zorluğu	3
Sosyal Yaşam ve Gelecek Kaygısı Kaynaklı Sorunlar	Sosyal hayatın kısıtlanması	15
	Korku ve gelecek kaygısı	11
	Evde uzun süre kalmak	4
Maddi Sorunlar	Maddi sıkıntılar	5

Tablo 3 incelendiğinde, öğretmenlerin bu süreçte en sıklıkla karşılaştığını ifade ettikleri problemler, uzaktan eğitim süreci, teknoloji kullanımı ve erişimi, sağlığa ilişkin sorunlar ve sosyal yaşama ilişkin sorunlardır. Öğretmenlerin 17’si uzaktan eğitim ve öğretim sürecinin zor olduğuna ilişkin görüş belirtmişlerdir. Bu konuda görüş belirten bazı öğretmenlerin görüşleri aşağıda sunulmuştur:

“Uzaktan eğitim sürecine her çocuğu dâhil edemedik. Canlı derslerde gerçek sınıf ortamı oluşturamadık”. (Ö9)

“Uzaktan eğitim, sanal bir ortam ve çocuklar bu ortama uyum sağlayamadılar. 1.sınıf öğrencilerinde birebir eğitimin şart olduğunu her zaman savunuyorum. Öğrencimizin yazısını göremediğimiz zaman müdahale edemiyoruz. 26 yıllık eğitim öğretim hayatımda yaşadığım en zor eğitim sürecidir.” (Ö30)

Uzaktan eğitim sürecinin dışında öğretmenler, pandemiye yönelik alınan tedbirler ile sosyal yaşamlarının değiştiği ve kısıtlandığına ilişkin görüşler belirtmişlerdir. Bu temaya ilişkin bazı öğretmen görüşleri şu şekildedir:

“Sosyal hayatın kısıtlanması, evde vakit geçirme ve dış ortamdaki kendini soyutlamak.” (Ö26)

“Sosyalleşememe ve dışarı çıkma yasakları.” (Ö31)

Teknolojik araçları kullanım yetersizliğinden ve bunlara erişimden kaynaklanan sorunlar öğretmenlerin belirttiği diğer bir diğer ortak görüştür. Bu temaya ilişkin bazı öğretmen görüşleri şu şekilde sıralanabilir:

“Canlı derslerde öğrencilerin bilgisayarları iyi kullanamaması” (Ö22)

“Öğrencilerin bilgisayar kullanım becerilerinin düşüklüğü” (Ö16)

“Öğrenci ve velilerin teknoloji bilinci ve kullanım yetersizliğinden kaynaklanan sorunlar” (Ö21)

Öğretmenlerin kendilerinin ve toplumun sağlığı açısından endişelenmeleri ve pandemi sebebiyle sosyal hayatlarında yaşanan değişiklikler öğretmenlerin karşılaştığı diğer bir sorun kaynağıdır. Bu temaların içinde; maske, mesafe ve temizlik kurallarına uyulmaması, sosyal hayatın kısıtlanması, ölüm korkusu, gelecek kaygısı ve evde uzun süre kalmanın rahatsızlık yaratması gibi alt başlıklar bulunmaktadır. Bunlara ilişkin bazı öğretmen görüşleri şu şekildedir:

Gelecekle ilgili kaygılar, belirsizliklerin yaşattığı endişe, bana veya yakınlarıma bir şey olacak korkusu, sosyal hayattan uzak kalmanın verdiği huzursuzluk. (Ö36)

Maddi sıkıntılar yaşadık. Ayrıca sürekli evde olmak en az virüsün varlığı kadar psikolojimizi bozdu. Tedbirlere dikkat etmeden gezen insanlara karşı kızgınım. (Ö39)

3. Öğretmenlerin COVID-19 Pandemisi Sürecinde Uzaktan Öğretimde Teknoloji Kullanımı ile İlgili Yaşadığı Sorunlara İlişkin Bulgular

Öğretmenlerin COVID-19 pandemisi döneminde uzaktan eğitim sürecinde teknolojik araçların kullanımı ile ilgili yaşadığı sorunlara ilişkin bulgular Tablo 4'de sunulmuştur.

Tablo 4. Uzaktan Öğretim Sürecinde Teknoloji Kullanımı ile İlgili Sorunlar

Kategoriler	Kodlar	f
Teknolojiye Erişim ile İlgili Sorunlar	Öğrencilerin evinde internet erişiminin olmaması	10
	Öğrencilerin uygun teknolojik araçlara sahip olmaması (bilgisayar, tablet vb.)	13
	Teknolojik aletlerin pahalı olması	3
	Aynı evdeki birden fazla öğrencinin aynı teknolojik aleti kullanması	2
Teknolojik Araçların Niteliğine İlişkin Sorunlar	İnternet bağlantısı klitesinin düşük olması	20
	Öğrencilerin cep telefonu ile derse girmesi	4
EBA Platformuna İlişkin Sorunlar	EBA platformuna bağlanmada güçlükler yaşanması	6
	Teknolojik araçları kullanmada tecrübesizlik	2
Sorun Yaşanmadı	İnternet erişimi ve bilgisayar konusunda sorun yaşamadım.	8

Tablo 4'e göre, öğretmenlerin uzaktan eğitim sürecinde teknoloji kullanımı ile ilgili yaşadığı sorunlar; teknolojik araçlara ve internete erişimin olmaması, kullanılan teknolojik araçların niteliğinin uzaktan eğitim için yeterli olmaması ve EBA platformu ile ilgili sorunlardır.

En çok vurgulanan sorunların başında; internet bağlantısı kalitesinin düşük olması (f=20), öğrencilerin uygun teknolojik araçlara sahip olmaması (bilgisayar, tablet vb.) (f=13) ve öğrencilerin evinde internet erişiminin olmaması (f=10) gelmektedir. Bununla birlikte uzaktan eğitim sürecinde herhangi bir sorun yaşamadığını belirten öğretmenler de bulunmaktadır. Teknolojiye erişim ile ilgili sorunlar yaşayan bazı öğretmen görüşleri şu şekildedir:

"Öğrencilerimin evlerindeki internet ağ bağlantıları zayıf ve telefon dışında başka teknolojik alet bulunmadığı için sorun yaşıyorum." (Ö37)

"Öğrencilerin internet erişimi yoktu. Bu yüzden derslere bağlanamadılar." (Ö27)

"Her öğrencinin evinde uzaktan eğitim için yeterli donanımın olmayışı, eğitimde fırsat eşitliğini sağlamada en önemli sorun oldu." (Ö40)

"Teknolojik alet yoksunluğu en çok yaşadığım zorluktu." (Ö5)

Uzaktan eğitim sürecinde öğretmenlerin yaşadığı diğer bir sorun ise mevcut teknolojik araçların ve internet erişiminin niteliğinin yetersiz olmasıdır. Buna ilişkin bazı öğretmen görüşleri ise şu şekildedir:

"Görev yaptığım bölgede internet altyapısı çok yetersiz." (Ö14)

"Çoğu öğrencinin bilgisayarı yok. Annelerinin cep telefonu ile bağlandılar. Canlı ders sırasında videolar dondu veya hiç ses gelmedi. Ders kitaplarını ekrana yansıtarak ders işledim. EBA dışındaki eğitim platformlarını kullanmadım." (Ö20)

Uzaktan eğitim sürecinde EBA platformuna ilişkin sorun yaşayan öğretmenlerin görüşleri şu şekilde sıralanabilir:

"EBA alt yapı eksikliğinden istediğimiz gibi ders yapamadık ve öğrencilerin internet erişiminden dolayı derse katılmaması en büyük sorun oldu. EBA sistemi uzaktan eğitimin başında çok sık çöktü." (Ö10)

Öğretmenler tarafından ifade edilen bu sorunların yanında, bazı öğretmenler uzaktan eğitim sürecinde sorun yaşamadıklarını veya karşılaştıkları sorunları kısa sürede aştıklarını belirtmişlerdir. Buna ilişkin bazı öğretmen görüşleri şu şekilde sıralanabilir:

"Şahsen teknolojik araç gereç konusunda pek sorun yaşamadım. Zoom gibi ilk defa karşılaştığım uygulamaları da kısa sürede başkalarına anlatabilecek seviyede öğrendim. Fakat öğrenci, veli ve yakın çevremden gelen serzeniş, teknolojik tecrübesizlik ve ön yargılarla birlikte 'Ben zaten teknolojiden anlamıyorum.' gibi kendini öğrenmeye kapatma sonucu pek çok sorun yaşandı." (Ö23)

"İlk defa karşılaştığımız bir süreçti. Çocuklarıma temel bilgileri verdim. Youtube üzerinden EBA ve Zoom programlarını kullanma videolarını izledim. Kendimi geliştirdim. Öğrenince her şey çok kolay oldu. İstemek gerekir. Mart 2020'den beri canlı ders yapıyorum." (Ö12)

4. Öğretmenlerin COVID-19 Pandemisi Sürecinde Uzaktan Öğretimde Öğrenciler ile İlgili Yaşadığı Sorunlara İlişkin Bulgular

Öğretmenlerin uzaktan eğitim sürecinde öğrenciler ile ilgili yaşadığı sorunlar Tablo 5'de temalaştırılarak sunulmuştur.

Tablo 5. Uzaktan Öğretim Sürecinde Öğrenciler ile İlgili Yaşanan Sorunlar

Kategoriler	Kodlar	f
Uzaktan Eğitime Uyum ile İlgili Sorunlar	Öğrenci-öğretmen arasında iletişim kopukluğu olması	11
	Öğrencilerin online derslere odaklanamaması	10
	Canlı derslere zamanında girilmemesi, ses ve kamera sıkıntıları	8
	Öğrencilerin teknolojik bilgi eksiklikleri	5
	Ölçme değerlendirme ve ödev kontrolünü yapamama	3
	Evde çalışma ortamlarının uygun olmaması	2
	Velilerin uzaktan eğitimde ilgisizliği	2
Teknolojiye Erişim ile İlgili Sorunlar	Evlerde internet olmaması	10
	Bilgisayar veya tablet eksikliği	7
	Her öğrencinin aynı imkâna sahip olmaması	7
Sağlık ile İlgili Sorunlar	Pandemiye bağlı endişe ve korku duymaları	2
	Uzun süre ekrana bakma	1
Sorun Yaşanmadı	Öğrenci ile ilgili sorun yaşanmadı.	1

Tablo 5'e göre, uzaktan eğitim sürecinde öğretmenlerin öğrenciler ile ilgili yaşadığı sorunlar; uzaktan eğitime uyum, teknolojiye erişim ve sağlık ile ilgilidir. Bu temaların yanında öğrenciler ile ilgili sorun yaşamadığını ifade eden bir öğretmen de bulunmaktadır. Öğretmenlerin uzaktan eğitim sürecine uyum teması altında ifade edilen sorunlara ilişkin bazı görüşleri şu şekildedir:

"Öğrencilerimle iletişim kopukluğu yaşıyorum. Özellikle bazı sınıflarda hiç tanımadığımız öğrencilere, canlı dersler başlayınca, onlara öğretmen olduğumuzu bile ispat edemedik." (Ö2)

"Daha önce uzaktan eğitim tecrübesi olmayan öğrencilerle bu sisteme uyum sağlamakta zorlandık. Bunun yanı sıra iletişim problemleri, bağlantı problemleri ve teknolojik bilgi yetersizlikleri eğitimde verimi düşürdü." (Ö5)

"Sanal bir ortamda iletişim verimli olmuyor." (Ö7)

"Tüm öğrencilere ulaşamıyorum. Derse katılan öğrencilerin dikkatini tam olarak derse veremediklerini düşünüyorum. Ev ortamında öğrenme uygun değil." (Ö29)

"Öğrenciler canlı ders ortamını ciddiye almıyorlar. Sudan sebeplerle derse katılmıyorlar." (Ö25)

Öğretmenlerin karşılaştığı diğer bir sorun ise öğrencilerin teknolojiye ve internete erişimleridir. Bu sorunlara ilişkin bazı öğretmen görüşleri şu şekildedir:

“Öğrencilerimizin evlerinde internet bağlantısı yoktu. Öğrenciler teknolojik araçlara ulaşamadı.” (Ö31)

“Öğrencilerin internete sahip olmamaları onları eğitimden uzak bıraktı.” (Ö10)

Öğretmenlerin uzaktan eğitim sürecinde öğrencileri ile ilgili karşılaştığı diğer sorunlar ise sağlık ile ilişkili sorunlardır. Buna göre, öğrenciler de tıpkı öğretmenler gibi pandemi sebebiyle endişe ve korku duymuşlardır. Bununla birlikte derslerin uzaktan yapılmasıyla birlikte öğrencilerin uzun süre ekrana bakmasının öğrencileri rahatsız etmesi karşılaşılan başka bir sorundur.

5. Öğretmenlerin COVID-19 Pandemisi Sürecinde Uzaktan Eğitimde Kullandıkları Öğretim Yöntemleri ile İlgili Yaşadığı Sorunlara İlişkin Bulgular

Öğretmenlerin pandemi sürecinde uzaktan eğitimde kullandıkları öğretim yöntemleri ile ilgili yaşadığı sorunlar Tablo 6’da sunulmuştur.

Tablo 6. Uzaktan Eğitim Sürecinde Öğretim Yöntemleri ile İlgili Yaşanan Sorunlar

Kodlar	f
Herhangi bir sorun yaşamadım.	8
Öğretim yöntemlerinde çeşitlilik sağlanamaması ve sadece düz anlatım yönteminin kullanılması	7
Ölçme ve değerlendirmenin yapılamaması	7
Soru cevap yönteminin kullanılması	7
Yaparak yaşayarak öğrenmenin gerçekleşmemesi	7
Karşılıklı etkileşim eksikliği	2
Yazı tahtası yerine ekrana yazı yazmanın zorluğu	2

Tablo 6’ya göre, 8 öğretmen uzaktan eğitim sürecinde öğretim yöntemine ilişkin sorun yaşamadığını belirtmiştir. Buna ilişkin bazı öğretmen görüşleri şu şekildedir.

“Aslında her öğretim yönteminden biraz kullanarak eğitim yaptım, zorlandığımı düşünmüyorum.” (Ö37)

“Bütün öğretim yöntemlerini uygulamaya çalıştık. Sorun yaşamadık.” (Ö43)

Diğer yandan öğretim yöntemlerinde çeşitlilik sağlanamaması ve sadece düz anlatım yönteminin kullanılması (f=7), ölçme ve değerlendirme yapılamaması (f=7) gibi sorunlar öğretmenler tarafından dile getirilmiştir. Öğretim süreci ve öğretim yöntemine ilişkin öğretmenler tarafından ifade edilen diğer sorunlar ise; düz anlatım ve soru cevabın en çok kullanılan öğretim yöntemleri olması, ölçme ve değerlendirmenin uzaktan eğitimde yapılamaması, yaparak yaşayarak öğrenmenin eksikliği, süreçteki etkileşim eksikliğidir. Bunlara ilişkin bazı öğretmen görüşleri şu şekildedir:

“Müfredatın yüz yüze eğitime göre yapılması nedeniyle materyal, yöntem ve teknikler konusunda olumsuzluklar yaşandı. İstenilen ölçme ve değerlendirme yapılamadı. Tek taraflı düz anlatım artık öğrencilerin dikkatini çekmiyor. Özellikle ilkokullarda etkinlik ağırlıklı ders anlatım yöntem ve tekniklerini kullanmak gerekir.” (Ö12)

“Materyal sıkıntısı ve erişim problemi yaşandığından öğrenciler eğitim öğretime istenildiği gibi dâhil edilemediğinden çoğunlukla düz anlatım yöntemi kullanılmıştır. Bu durum da yaparak yaşayarak öğrenmenin önüne geçmiştir.” (Ö9)

6. COVID-19 Pandemisi Sürecinde Uzaktan Eğitimin Öğretmenlik Mesleğine Etkilerine İlişkin Bulgular

Öğretmenlerin görüşlerine göre, pandemi sürecindeki uzaktan eğitim uygulamasının öğretmenlik mesleğine olumlu ve olumsuz etkileri olmuştur. Bu etkiler Tablo 7’de sunulmuştur.

Tablo 7. Uzaktan Eğitim Sürecinin Öğretmenlik Mesleğine Etkilerine İlişkin Bulgular

Kategoriler	Kodlar	f
Olumlu Etkiler	Teknolojik açıdan öğretmenlerin gelişimini sağlaması	16
	Öğretmenlik mesleğinin öneminin anlaşılması	4
	İletişimin öneminin anlaşılması	2
Olumsuz Etkiler	Öğretmenlik mesleğine yönelik olumsuz ön yargılar oluşması	6
	Velinin öğretim sürecine fazla dahil olması	5
	Sağlık problemlerine sebep olması (göz ağrısı, obezite, bel ağrısı vb.)	5
	Öğretmen-öğrenci iletişiminin azalması	4
	Mesleki doyumun azalması	4

Tablo 7’de yer alan veriler dikkate alındığında, öğretmenlerin görüşlerine göre uzaktan eğitim sürecinin öğretmenlere ve öğretmenlik mesleğine en önemli olumlu etkisinin öğretmenlerin teknolojik açıdan gelişimini sağlaması (f=16) olduğu görülmektedir. Bunun dışında öğretmenlik mesleğinin öneminin anlaşılması (f=4) ve öğretmenlik mesleğinde iletişimin öneminin anlaşılması (f=2), öğretmenler tarafından sürecin diğer olumlu kazanımları olarak görülmektedir. Bu olumlu kazanımlara ilişkin bazı öğretmen görüşleri şu şekilde ifade edilebilir:

“Tüm öğretmenler teknolojik aletler ve uygulamalar açısından mecburi bir şekilde donanımlı bir hale geldi.” (Ö43)

“Pandemi sürecinde teknolojik yetkinlik bakımından oldukça geliştirdik kendimizi. Ekran paylaşımı ile ilgili programlar, pdf üzerine yazma uygulamaları, uzaktan eğitime yönelik farklı uygulamaları öğrenme imkanı bulduk.” (Ö2)

“Teknolojinin hayatımızdaki önemini bir kez daha anlamış olup, bu konuda eğitimlerimi arttırdım.” (Ö4)

“Olumlu katkısı olarak, imkânsızlıklar dâhilinde bile eğitim ve öğretime bir şekilde devam edildiği söylenilebilir.” (Ö31)

“Öğretmenin değeri aileler tarafından anlaşmıştır.” (Ö8)

“Okulların ve öğretmenlerin değeri anlaşıldı. Fakat biz bu kutsal mesleği icra edememenin sıkıntısını yaşıyoruz.” (Ö6)

Yine Tablo 7’de görüleceği üzere öğretmenler pandemi sürecinde uzaktan eğitim uygulamasının öğretmenlik mesleğine olumsuz etkileri olduğuna dair de farklı görüşler ifade etmiştir. Buna göre uzaktan eğitim sürecinde, öğretmenlik mesleğine yönelik olumsuz ön yargılar oluşması (f=6), velilerin öğretim sürecine fazla dahil olması (f=5), sürecin çeşitli sağlık sorunlarına sebep olması (f=5), mesleki doyumun azalması (f=4) gibi olumsuz etkiler ifade edilmiştir. Bu doğrultuda bazı öğretmen görüşleri şu şekilde ifade edilebilir:

“Olumsuz yanı, öğretmenler ile ilgili zaten var olan “tatilleri çok...iş yapmıyorlar, yatıyorlar...oturdukları yerden para kazanıyorlar...” şeklindeki ön yargılar daha da arttı.” (Ö5)

“Uzaktan eğitim sürecinde herkesin gözü üzerimizde, boş durduğumuz ve başka işlerde görevlendirilmemiz gerektiği söyleniyor.” (Ö11)

“Öğretmen olmayan insanların, öğretmenlere bedavadan maaş verildiği düşüncesini savunması olumsuz bir etkidir.” (Ö22)

“Olumlu bir katkısı olduğunu düşünmüyorum. Öğretmenlik sınıfta yapılır bence. Evde değil.” (Ö21)

“Veliler her şeyi bizden bekler oldu. Bütün gün veliler ve öğrencilerle iletişim halindeyim. Sınırlar ve özel hayat gibi kavramlardan uzaklaştık.” (Ö 29)

“Olumsuz etkileri olarak veliler işimizi yapmamıza engel oldular. Sürecin bir parçası oldular. Hem veli hem okul idaresi mesai kavramını unuttu.” (Ö38)

“Sürekli evde olmak obeziteyi arttırdı. Korku ile yetişen bir nesil oluştu. Psikolojik sorunlar yaşandı.” (Ö33)

“Olumsuz etkileri olarak göz sağlığımız bozuldu. İskelet ve kas sistemi hastalıkları oluştu. Hareketsizlik kilo almamıza sebep oldu.” (Ö25)

“Sürekli ekran başında olmak sağlığımızı olumsuz yönde etkiledi.” (Ö27)

SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER

Bu araştırmada, COVID-19 pandemisi sürecinde uzaktan eğitim uygulamasına ilişkin sorunlar öğretmenlerin bakış açısıyla anlatılmaya çalışılmıştır. Bu süreci birebir yaşayan öğretmenlerin birçoğunda uzaktan eğitimin, yüz yüze eğitim gibi olamayacağı görüşü hâkim olsa da pandemi sürecinde oluşan şartlar sebebiyle en iyi çözümün uzaktan eğitim olduğu bilinmektedir.

Öğretmenler, uzaktan eğitim ile öğretimin çok zor olduğunu ve özellikle 1. Sınıf okutan sınıf öğretmenleri bu süreçte çok zorlandıkları ifade etmişlerdir. Kürtüncü ve Kurt (2020, s. 71) da yüzyüze yapılamayan eğitim öğretim faaliyetlerinden öğrencilerin memnun olmadıklarını tespit etmişlerdir.

Uzaktan eğitim ile bütün öğrencilere ulaşamadığı, her öğrencinin aynı teknolojik imkâna sahip olmadığı ve teknolojik alt yapının bazı bölgelerde yetersiz olduğu görüşü araştırmaya katılan öğretmenler tarafından çok kez ifade edilmiştir. Velilerin sosyo-ekonomik durumları, imkânlar bakımından öğrenciler arasındaki farklılıklar fırsat eşitsizliğini doğurmaktadır (Bennett, Uink ve Cross, 2020). Ülkemizde yapılan araştırmalarda da uzaktan eğitimden faydalanamayan öğrenci sayısının çok olduğu, bunun da fırsat eşitsizliği olarak değerlendirildiği ve eğitimin niteliğinin bu nedenle düştüğü ifade edilmiştir (Yılmaz, Güner, Mutlu, Doğanay ve Yılmaz, 2020, s. 25). Arık (2020)'a göre MEB tarafından yapılan tüm olumlu çalışmalara rağmen uzaktan eğitime katılmayan öğrencilerin olduğu belirtilmiştir. Karadağ ve Yücel (2020) tarafından yapılan araştırmada; öğrencilerin %23'ünün uzaktan eğitime dâhil olmadığı belirtilmiştir.

Öğretmenler uzaktan eğitimde EBA platformunu ve zoom uygulamasını tercih etmişlerdir. Öğrenciler EBA TV üzerinden de ders takibi yapmaktadırlar. Fakat online derslerde nispeten karşılıklı iletişim sağlandığı için TV üzerinden yapılan ders anlatımlarına öğrencilerin yeterli ilgiyi göstermedikleri ifade edilmiştir.

Uzaktan eğitim platformlarının etkili kullanımı, öğretmenlerin bilişim teknolojileri kullanımı konusunda yeterli donanıma sahip olmasıyla doğru orantılıdır. Bu anlamda uzaktan eğitimde görev alacak öğretmenlerin, bilişim teknolojileri alanında donanımlı olmaları önemlidir (Can, 2020, s. 30). Bununla birlikte öğretmenlerin teknolojiye yönelik olumlu tutuma sahip olmalarının da uzaktan eğitim sürecinin niteliğini etkileyeceği söylenebilir. Ersoy ve Kavaklıoğlu (2020) tarafından yapılan çalışmada, öğretmenlerin teknolojiye yönelik tutumlarının olumlu olduğu bununla birlikte farklı branşlardaki öğretmenlerin tutumlarının farklılaştığı tespit edilmiştir.

Yüz yüze eğitimin devam ettiği pandemi öncesi dönemde de aslında uzaktan eğitimin başka araçlar (wahtsapp, telegram gibi...) vasıtasıyla devam ettiği bilinmektedir. Öğrencilerle ödev paylaşımları, velilerle bilgi alışverişi gibi durumların aslında birer uzaktan eğitim olduğu görülmektedir. Pandemi süreci haricinde yüzyüze eğitime geçiş yapıldığında da uzaktan eğitimin kullanılacak olması yeni harmanlanmış eğitim sistemini ön plana çıkarmıştır. MEB, COVID-19 sonrasında da uzaktan eğitimin devam edeceğini açıklamıştır. Yılmaz vd. (2020, s. 39) da yaptıkları araştırmada uzaktan eğitimin, yüz yüze eğitim yanında destek amaçlı kullanılmasının uygun olacağı sonucuna varmışlardır. Keskin ve Özer Kaya (2020) tarafından üniversite öğrencileriyle yapılan çalışmada, öğrencilerin büyük çoğunluğunun uzaktan eğitimi yüzyüze eğitim kadar etkili bulmadığı tespit edilmiştir.

Ailelerin uzaktan eğitim sürecine dâhil olmaları, canlı dersler sırasında öğrencilere uygun öğrenme ortamları hazırlayamamaları, ev ortamının uygun olmaması gibi sebeplerden dolayı

sağlıksız eğitim ortamlarının olduğu araştırmaya katılan öğretmenlerin ortak görüşlerini oluşturmaktadır.

Yapılan araştırmada öğretmen görüşleri dikkate alındığında uzaktan eğitimde sıklıkla kullanılan öğretim yöntemlerinin düz anlatım ve soru – cevap olduğu bilgisi verilmiştir. Öğrencilerin de aktif katılacağı öğretim yöntemlerini uygulamakta zorluk çektikleri ve öğretim materyalleri kullanımı konusunda zorluklar olduğu ifade edilmiştir. Başaran vd. (2020), yaptıkları araştırmada iyi öğrenme materyallerinin hazırlanmasının, ders içeriklerinin uzaktan eğitime uygun hale getirilmesinin uzaktan eğitimde öğrencilerin bireysel öğrenmelerine katkı sağlayacağı belirtilmiştir.

Öğrencilerin ders çalışma ortamlarındaki dikkat dağıtıcı unsurların çok olması, evdeki internet bağlantısından kaynaklanan bağlantı kopuklukları, kamera ve ses sistemindeki kopmalar, elektrik kesintileri, EBA'ya girişteki aksaklıklar, teknolojik donanım eksiklikleri araştırmaya katılan öğretmenlerin yaşadığı zorluklar olarak belirlenmiştir. Bu yaşanan sorunlar alanyazındaki diğer çalışmalarla desteklenmektedir. Mohan vd. (2020) uzaktan eğitim sırasında sessiz bir ortam oluşmasında zorluklar yaşandığını ayrıca ev ortamındaki diğer kardeş ve çocuklarında bu duruma engel olduğunu saptamışlardır. Canlı dersler sırasında hem öğrenciler hem de öğretmenler için uygun ortam oluşması gerekmektedir (Johnson, 2020; Lynch, 2004).

Alanyazın taramasında araştırmacılar tarafından donanımla ilgili olarak internet bağlantısı sorunu birçok kez vurgulanmıştır (Asmara, 2020; Dias vd., 2020; Mohan vd., 2020). Yılmaz vd. (2020) araştırmasında öğrencilerin üçte birinden azının canlı derslere girişte ve ders esnasında internet bağlantısı yaşamadıklarını açıklamıştır. Yaşanılan bu fiziksel ortamlardaki aksaklıklar, öğretmenlerin ve diğer öğrencilerin derse olan dikkatlerinin azalmasına neden olmaktadır. Canlı ders sürelerinin de sınırlı olması, öğrenmenin gerçekleşmesinde engel teşkil etmektedir. Yapılan bu araştırmada öğretmen görüşleri bu sorunu desteklemektedir.

Araştırma sonuçlarına göre; öğrencilerin kendi aralarında ve öğretmenleri ile olan iletişim kopuklukları, dikkat eksiklikleri, ölçme ve değerlendirmenin etkili olmaması, ödev kontrolü yapamama, ders kazanımlarının tam olarak aktarılamaması, uzun süre ekrana bakma, pandemiye bağlı endişe ve korkular uzaktan eğitimde öğretmenlerin, öğrenciler ile ilgili yaşadıkları sorunlar olduğunu ortaya koymaktadır. Çakın ve Akyavuz (2020) araştırmasında da öğretmenlerin iletişim ile öğrencilerin öğrenmeleriyle ilgili sorunlar yaşadıklarını saptamıştır. Erkoca (2021) tarafından yapılan çalışmada ise, uzaktan eğitim sürecinde öğrencilerin derse olan ilgilerinin azlığı karşılaşılan bir problem olarak ifade edilmiştir.

Pandemi sebebiyle uzun süren sosyal izolasyon, ev içi sorunların yaşanmasına sebep olduğu belirtilmiştir. Hastalanma korkusu, endişe, yakınlarını kaybetme korkusu gibi olumsuz duygularla da mücadele etmek bu dönemle öğretmen ve öğrencilerin yaşadığı sıkıntılardan bazılarıdır.

Bu süreçte, eğitimin niteliğinin artırılabilmesi ve öğretmenlerin yaşadığı sorunların giderilebilmesi için;

- İnternet altyapısında iyileştirmeler yapılabilir ve tüm öğretmen ve öğrencilere internet hizmeti Millî Eğitim Bakanlığı aracılığıyla sağlanabilir.
- Uzaktan eğitim için kullanılan platformların, mevcut öğrenci yoğunluğunu taşıyabilecek şekilde ve kullanılabilirlik odaklı tasarlanması sağlanabilir.
- Fırsat eşitliğini sağlamak amacıyla, öğrencilere uzaktan eğitim sürecinde etkili şekilde kullanabileceği cihazların temini sağlanabilir.

- Öğretmenlere uzaktan eğitimde ölçme ve değerlendirmeyi daha etkili yapmalarına olanak sağlayacak hizmet içi eğitimler verilebilir.
- Öğrencilerin uzaktan eğitim sürecinde etkililiğini arttırmak amacıyla, öğrenciler uzaktan eğitimin işleyişine ilişkin bilgilendirilebilir.
- Öğretmenlerin güncel teknolojileri ve çevrimiçi eğitim ortamlarını daha etkili kullanabilmeleri amacıyla hizmet içi eğitimler verilebilir.
- Öğretmenlerin uzaktan eğitim sürecine ilişkin olumlu örnekleri ve tecrübelerini birbirleriyle paylaşabilecekleri çevrimiçi platformlar oluşturulabilir.

KAYNAKLAR

- Altun Ekiz, M. (2020). Beden eğitimi ve spor yüksekokulu öğrencilerinin karantina dönemindeki uzaktan eğitim ile ilgili görüşleri (nitel bir araştırma). *Journal of Sport and Recreation Researches*, 2(11),1-13.
- Ank, B. M. (2020). Türkiye’de koronavirüsün eğitime etkileri-I. Eğitim Reformu Girişimi. <https://www.egitimreformugirisimi.org/turkiyede-koronavirusun-egitime-etkileri-i>
- Asmara, R. (2020). Teaching english in a virtual classroom using whatsapp during COVID-19 pandemic. *Language and Education Journal*, 5(1), 16-27.
- Başaran, M., Doğan, E., Karaoğlu, E., & Şahin, E. (2020). Koronavirüs (Covid-19) pandemi sürecinin getirisi olan uzaktan eğitimin etkililiği üzerine bir çalışma. *Academia Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 5(2),368-397.
- Barış, M. (2015). Üniversite öğrencilerinin uzaktan öğretime yönelik tutumlarının incelenmesi: *Namık Kemal Üniversitesi Örneği. Sakarya University Journal of Education*, 5(2), 36-46.
- Batdal Karaduman, G., Akşak Ertaş, Z., & Duran Baytar, S. (2021). Uzaktan eğitim yolu ile gerçekleştirilen matematik derslerine ilişkin öğretmen deneyimlerinin incelenmesi. *International Primary Education Research Journal*, 5(1), 1-17.
- Bennett, R., Uink, B., & Cross, S. (2020). Beyond the Social: Cumulative implications of COVID-19 for first nations university students in Australia, *Social Sciences & Humanities Open*, 2(1). doi: <https://doi.org/10.1016/j.ssaho.2020.100083>
- Bozkurt, A. (2017). Türkiye’de uzaktan eğitimin dünü, bugünü ve yarını. *Açıköğretim Uygulamaları ve Araştırmaları Dergisi*, 3(2), 85-124.
- Büyükoztürk, Ş., Kılıç-Çakmak, E., Akgün, Ö., Karadeniz, Ş., & Demirel, F. (2008). *Bilimsel araştırma yöntemleri*. Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- Can, E. (2020). Koronavirüs (Covid-19) pandemisi ve pedagojik yansımaları: Türkiye’de uzaktan eğitim uygulamaları. *Açıköğretim Uygulamaları ve Araştırmaları Dergisi*, 6(2), 11-53.
- Çakın, M., & Külekçi Akyavuz, E. (2020). Covid-19 süreci ve eğitime yansımaları: Öğretmen görüşlerinin incelenmesi. *International Journal of Social Sciences and Education Research*, 6(2), 165-186.
- Carrillo, C., & Flores, M. A., (2020). COVID-19 and teacher education: A literature review of online teaching and learning practices, *European Journal of Teacher Education*, 43(4), 466-487. doi: 10.1080/02619768.2020.1821184.
- Cavanaugh, C. S. (2001). The effectiveness of interactive distance education technologies in K-12 Learning: A meta-analysis. *International Journal of Educational Telecommunications*, 7(1), 73-88.
- Çifçi, M., & Ersoy, M. (2021). Pandemi sürecinde eğitim alanında yapılan çalışmaların eğilimleri: Türkiye örneği. *International Journal of Eurasia Social Sciences*, 12(43), 75-87.
- Demir, F., & Özdaş, F. (2020). Covid-19 sürecindeki uzaktan eğitime ilişkin öğretmen görüşlerinin incelenmesi. *Milli Eğitim Dergisi*, 49(1), 273-292. doi: 10.37669/milliegitim.775620
- Demiray, U. (1999). Bir çağdaş eğitim modeli olarak uzaktan eğitim uygulaması. *Jandarma Dergisi*, 85, 46-52.
- Deniz, Ö. P., & Evci Kiraz, E. D. (2020). COVID-19 pandemi sürecinde şehir sağlığı çalışmaları. *Biotechnol and Strategic Health Research*, 1(Özel Sayı), 147-151. doi: 10.34084/bshr.726231
- Dias, M. D. O., Lopes, R. D. O. A., & Teles, A. C. (2020). Will virtual replace classroom teaching? Lessons from virtual classes via ZOOM in the times of COVID-19. *Journal of Advances in Education and Philosophy*, 4(5), 208-213. doi: 10.36348/jaep.2020.v04i05.004.
- Emin, M. N. (2020). Koronavirüs salgını ve acil durumda eğitim. *Seta Perspektif*, 268, 1-4.
- Erkoca, M. C. (2021). Uzaktan eğitim sürecinde öğrenci ilgisi – bir çalışma. *Açıköğretim Uygulamaları ve Araştırmaları Dergisi*, 7(1), 148-163.
- Ersoy, M., & Kavaklıoğlu, O. (2020). Attitudes of Turkish secondary school teachers towards technology. *Research in Pedagogy*, 10(2), 324-337.

- Jasper, M. A. (1994). Issues in phenomenology for researchers of nursing. *Journal of Advanced Nursing*, 19, 309- 314.
- Johnson, A. (2020). Online teaching with ZOOM: A guide for teaching and learning with video conference platforms. Aaron Johnson.
- Kantos, Z. E. (2020). Sınıf öğretmenlerinin uzaktan eğitim ile ilgili düşünceleri. *8. Uluslararası Bilimsel Araştırmalar Kongresi* içinde (s. 67-82). Çorum: Asos Yayınları.
- Karaca, Ş., & Kelam, D. (2020). Covid-19 gölgesinde uzaktan eğitim hizmet kalitesinin incelenmesi. *Sivas İnterdisipliner Turizm Araştırmaları Dergisi*, 5, 7-18.
- Karadağ, E., & Yücel, C. (2020). Yeni tip Koronavirüs pandemisi döneminde üniversitelerde uzaktan eğitim: Lisans öğrencileri kapsamında bir değerlendirme çalışması. *Yükseköğretim Dergisi*, 10(2), 181-192.
- Karakuş, N., Ucuşatar, N., Karacaoğlu, M. Ö., Esendemir, N., & Bayraktar, D. (2020). Türkçe öğretmeni adaylarının uzaktan eğitime yönelik görüşleri. *RumeliDE Journal of Language and Literature Studies*, (19), 220-241.
- Karip, E. (2020). COVID-19: Okulların kapatılması ve sonrası. Web: <https://tedmem.org/vurus/covid-19-okullarin-kapatilmasi-ve-sonrasi> adresinden erişilmiştir.
- Keskin, M., & Özer Kaya, D. (2020). COVID-19 sürecinde öğrencilerin web tabanlı uzaktan eğitime yönelik geri bildirimlerinin değerlendirilmesi. *İzmir Katip Çelebi Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 5(2), 59-67.
- Kürtüncü, M., & Kurt, A. (2020). Covid-19 pandemisi döneminde hemşirelik öğrencilerinin uzaktan eğitim konusunda yaşadıkları sorunlar. *Avrasya Sosyal ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi (ASEAD)*, 7(5), 66-77.
- Lynch, M. M. (2004). *Learning Online: A guide to success in the virtual classroom*. New York, NY: RoutledgeFalmer.
- MEB, (2020). Bakan Selçuk, koronavirüs'e karşı eğitim alanında alınan tedbirleri açıkladı. Web: <https://www.meb.gov.tr/bakan-selcuk-koronaviruse-karsi-egitim-alanindaalanan-tedbirleri-acikladi/haber/20497/> adresinden erişilmiştir.
- Miles, M. B., & Huberman, A. M. (1994). *Qualitative data analysis: An expanded sourcebook*. California, ABD: Sage.
- Mohan, G., McCoy, S., Carroll, E., Mihut, G., Lyons, S., & Domhnaill, C. M. (2020). Learning for all? Second-level education in Ireland during COVID-19. *ESRI Survey and Statistical Report Series Number 92*.
- Özkul, A. E., & Aydın, C. A. (2012) Öğrenci adaylarının açık ve uzaktan öğrenmeye yönelik görüşleri. *Akademik Bilişim*, 1-3.
- Saban, A. (2008). Okula ilişkin metaforlar. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi Dergisi*, 14(3), 459-496.
- Sağlık Bakanlığı. (2020). COVID-19 Nedir?. Web: <https://covid19.saglik.gov.tr/TR-66300/covid-19-nedir-.html> adresinden erişilmiştir.
- Serçemeli, M., & Kurnaz, E. (2020). COVID-19 pandemi döneminde öğrencilerin uzaktan eğitim ve uzaktan muhasebe eğitimine yönelik bakış açıları üzerine bir araştırma. *Uluslararası Sosyal Bilimler Akademik Araştırmalar Dergisi*, 4(1), 40-53.
- Simonson, M., Smaldino, S. E., Albright, M., & Zvacek, S. (2012). *Teaching and learning at a distance: Foundations of distance education*. Boston: Pearson Education, Inc.
- Solak, H. İ., Ütebay, G., & Yalçın, B. (2020). Uzaktan eğitim öğrencilerinin basılı ve dijital ortamdaki sınav başarılarının karşılaştırılması. *Açıköğretim Uygulamaları ve Araştırmaları Dergisi*, 6(1), 41-52.
- TEDMEM. (2020). *COVID-19 sürecinde eğitim: Uzaktan öğrenme, sorunlar ve çözüm önerileri (TEDMEM Analiz Dizisi 7)*. Ankara: Türk Eğitim Derneği Yayınları.
- Til, A. (2020). Yeni koronavirüs hastalığı hakkında bilinmesi gerekenler. *Ayrıntı Dergisi*, 8(85), 53-57.
- Toprakçı, Erdal ve Mustafa Ersoy (2008) Uzaktan Öğretimde Öğretmen Rollerii. *Uluslararası Bilgisayar ve Öğretim Teknolojileri Sempozyumu (Sözel Bildiri)*. Ege Üniversitesi Eğitim Fakültesi 16-18 Nisan 2008 Kuşadası/İZMİR Erisim: <https://www.erdaltoprakci.com.tr/wp-content/uploads/2020/12/uzaktan-egitim-ogretmen-rolleri.pdf>
- Toprakçı, E. (2017). *Sınıf yönetimi*. Ankara: Pegem Akademi
- WHO, (2020). WHO Director-General's opening remarks at the media briefing on 2019 novel coronavirus, Web: <https://www.who.int/director-general/speeches/detail/who-director-general-s-opening-remarks-at-the-media-briefing-on-2019-novel-coronavirus> adresinden erişilmiştir.
- Yamamoto, G. T., & Altun, D. (2020). Koronavirüs ve çevrimiçi (online) eğitimin önlenemeyen yükselişi. *Üniversite Araştırmaları Dergisi*, 3(1), 25-34.
- Yaman, B. (2021). Covid-19 pandemisi sürecinde Türkiye ve Çin'de uzaktan eğitim süreç ve uygulamalarının incelenmesi. *OPUS Toplum Araştırmaları Dergisi*, 17(Pandemi Özel Sayısı), 145-157.
- Yıldırım, A., & Şimşek, H. (2005). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. (5. Baskı). Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Yıldırım, A., & Şimşek, H. (2008). *Sosyal bilimlerde araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Yıldırım, A., & Şimşek, H. (2013). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. (5. Baskı). Seçkin Yayınları.

- Yılmaz, M. (2020). Uzaktan eğitimin iyileştirilmesi: Salgın kaynaklı eğitim krizini aşmak için öneriler (Politika Notu: 2020/12). İstanbul: İLKE İlim Kültür Eğitim Vakfı.
- Yılmaz, E., Güner, B., Mutlu, H., Doğanay, G., & Yılmaz, D. (2020). Veli algısına göre pandemi dönemi uzaktan eğitim sürecinin niteliği. Konya: Palet Yayınları.
- Yılmazsoy, B., & Kahraman, M. (2019). Uzaktan eğitim öğrencilerinin öz-yönetimli öğrenme becerilerinin incelenmesi, *Kuramsal Eğitimbilim Dergisi*, 12(2), 783-818.